

Asia: VN/20605/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (kohdennettu alijäämän kattamista koskevan määräjän jatkaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleisesti Päijät-Hämeen hyvinvointialue toteaa, että hyvinvointialueiden rahoituksen tulee olla riittävän kestävällä pohjalla, jotta itsenäisyytemme ajan suurin hallinnollinen uudistus saadaan vietyä läpi häiriöttä ja kansalaisten lakisääteiset palvelutarpeet täytettyä. Samalla hyvinvointialueille on annettava riittävästi aikaa saattaa toimintansa ja taloutensa kestäväälle pohjalle niin että hyödynnetään niiden itsehallinnollista asemaa. Myös hyvinvointialueiden tehtävien ja toimintaa ohjaavien määräyksien sekä mitoitusten osalta on tehtävä tarveharkintaa niiden vähentämiseksi. Hyvinvointialueiden rahoituksen muodostumisperusteiden täytyy kestää kriittinen tarkastelu alueellisen oikeudenmukaisuuden, kansalaisten yhdenvertaisten lakisääteisten palvelutarpeiden ja veronmaksajien kohtuullisen verorasituksen näkökulmasta.

Esitetty muutos on oikeansuuntainen mutta riittämätön. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ja väliaikaisesti muutettavaksi hyvinvointialueesta annettua lakia. Alijäämän kattamista koskevaa sääntelyä muutettaisiin väliaikaisesti siten, että valtio varainministeriö voisi tietyin edellytyksin myöntää niille hyvinvointialueille, joille ei ole kertynyt uutta alijäämää vuodelta 2025, mahdollisuuden kattaa ennen vuotta 2025 syntyneet alijäämät vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä.

Alijäämän kattamisajan pidentäminen on oikea toimenpide, mutta se tulisi myöntää kaikille alueille riippumatta niiden vuoden 2025 tuloksesta, koska tarveperusteisen rahoitusjärjestelmän perusteet rikkova negatiivinen eli rahoitusta vähentävä siirtymätasaus on erityisen ongelmallinen osalle alueista, joiden rahoitus jää sen takia alle alueen asukkaiden tarveperusteista rahoitusta ja aiheuttaa tämän vuoksi alijäämäisen tuloksen syntyminen riskin myös vuonna 2025. Päijät-Hämeen hyvinvointialue korostaa, että rahoituksen keskeisen periaatteen (tarveperusteisuus) näkökulmasta

on täysin epärealistista vaatia hyvinvointialueelta, joka ei siirtymätasauksen johdosta saa sen palvelutarvetta vastaavaa rahoitusta, että se pystyisi tällä palvelutarvettaan pienemmällä rahoituksella kattamaan aiemmin syntyneen alijäämän. Lisäksi lausumme, että alijäämän kattamisaikaa tulisi jatkaa vuoden 2029 loppuun, koska VM vaati jo nyt talouden tasapainottamissuunnitelman vuosilta 2026–2029 lainanottovaltuuden ehtona.

Alijäämän kattamistarkastelun ulkopuolelle tulee jättää vuoden 2022 valmisteluvaiheessa (ennen palveluiden järjestämisvastuun siirtymistä) syntynyt alijäämä. Päijät-Hämeen hyvinvointialue teki alijäämää myös valmisteluvaiheessa, koska integroidut sote-alueet saivat liian vähän valtionavustusta suhteessa valmisteluvaiheen työmäärään. Valtionavustuksia myönnettäessä oletettiin, että muutos integroiduilla sote-alueilla on pienempi kuin niillä alueilla, joilla järjestäjäorganisaatioita on ollut paljon. Käytännössä kuitenkin järjestelmien ja erityisesti hallinnon rakenteiden perustaminen integroiduilla alueilla on ollut työmäärältään vastaava kuin muillakin alueilla.

Hyvinvointialueiden taloudesta puhuttaessa fokus pitää siirtää alijäämien kattamisesta talouden tasapainoon, koko alijäämien kattaminen on ei-relevantti tavoite talouden ohjauksen kannalta. Tavoitteena tule olla, että lisää alijäämää ei synny. Alijäämä hyvinvointialueen taseessa on ongelma, vain jos se vaarantaa alueen maksuvalmiuden. Taseen alijäämää ei voi pitää velkana, jos se ei aiheuta lyhytaikaisen velan ottamista maksuvalmiuden ylläpitämiseksi. Vastaavasti alijäämien kattaminen ei paranna julkisen talouden tilaa, jos alue ei ole velkaantunut niiden takia. Päijät-Hämeessä alijäämä tulee olla katettuna valmisteluvaiheen vuoden 2022 alijäämän takia jo vuoden 2025 lopussa. Jos alijäämän kattamisesta halutaan pitää kiinni sen ei rationaalisuudesta huolimatta, hyvinvointialueiden peruspääomat pitää huomioida katettavaa määrää vähentävinä erinä. Hyvinvointialueilla on taseissaan peruspääomaa kaikkiaan 1,1 mrd euroa.

Hyvinvointialueiden investointisuunnitelmien ministeriöille toimittamisen aikataulua ehdotetaan myöhennettäväksi. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että investointisuunnitelmaa koskeva esitys olisi toimitettava ministeriöille kalenterivuoden lopun sijaan huhtikuun loppuun mennessä. Alueiden laskennallinen lainanottovaltuus määritellään jatkossa kokonaan alueiden talousarviotietojen perusteella, jolloin valtioneuvoston päätös lainanottovaltuuksista seuraavalle vuodelle voidaan tehdä jo helmi-maaliskuussa. Ensimmäisen kerran tämä tehdään alkuvuodesta 2026 vuoden 2027 lainanottovaltuuden määrittämisen osalta. Investointisuunnitelmat on tarkoituksenmukaista toimittaa ministeriöihin vasta lainanottovaltuuspäätöksen jälkeen, jolloin seuraavan vuoden investointiraami olisi alueen tiedossa ja se voitaisiin ottaa huomioon investointisuunnitelmaa viimeisteltäessä. Tämä esitetty muutos on ehdottoman kannatettava ja yhtenäistää ja järkevöittää hyvinvointialueen omaa investointisuunnittelua ja valtioneuvoston ohjauksen aikatauluja ja vähentää siten että turhaa hallinnollista työtä hyvinvointialueilta.

Lakiesityksen osalta Päijät-Hämeen hyvinvointialue:

- (i) toteaa, että esitetty muutos alijäämän kattamisajan pidentämisestä on oikeansuuntainen mutta liian tiukkarajaisesti esitetty vuoden 2025 osalta, muutoksen pitäisi koskea kaikkia alueita riippumatta niiden tuloksesta.
- (ii) ehdottaa, että ylijäämän kattamisaika tulisi jatkaa vuoden 2029 loppuun, koska VM vaati jo nyt talouden tasapainottamissuunnitelman vuosilta 2026–2029 lainanottovaltuuden ehtona.
- (iii) toteaa, että alijäämän kattamistavoite ei ole perusteltu tavoite hyvinvointialueiden talouden ohjauksen kannalta vaan hyvinvointialueiden osalta talouden tasapainon saavuttamisen pitäisi riittää.
- (iv) pitää rahoitusmalliin sisältyvää siirtymätasasta pitkäjänteistä talouden/toiminnan ohjausta vaikeuttavana sekä alueellisesti epätasa-arvoisena ja vaatii negatiivisen siirtymätasausvähennyksen poistamista, jotta alue voi helpommin saavuttaa talouden tasapainon.
- (v) pitää hyvänä, että investointisuunnitelmien toimittamisen aikataulua myöhennetään, koska se yhtenäistää ja järkevöittää alueiden omaa investointisuunnittelua ja valtioneuvoston ohjausta. Määräajan pidentäminen toukokuun loppuun antaisi vielä enemmän aikaa suunnitelman tekemiselle ja käsittelylle alueen toimielimissä.

Niemi Antti
Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Viljakainen Maarit
Päijät-Hämeen hyvinvointialue - talousjohtaja Antti Niemi